कवी बोरकारांलो लघुनिबंध

बाळकृष्णजी कानोळकार

'लघुनिबंध' हो ललीत लेखनाच्या बरपाचो एक प्रकार. तातूंत लघुनिबंधा खेरीत व्यक्तिचित्रां, उगडास, प्रवासवर्णनां बी साबार तरांचे बरपावळीचो आसपाव जाता. बाकीबाब बोरकारांनी मराठींतल्यान अशे तरेची बरपावळ केल्या. कोंकणींतल्यान तांणी असली बरपावळ केल्ली पळोवंक मेळना. कोंकणींत अशे तरेची बरपावळ करपी जे फामात लेखक आसात तातूंत शणै गोंयबाब, लक्ष्मणराव सरदेसाय, रवीन्द्र केळेकार, दत्ताराम सुखठणकार, अना म्हांबरो, दत्ता नायक, मुकेश थळी, प्रकाश पर्येंकार बी बरोवप्यांचो आसपाव जाता. हे तरेचे बरपावळीक गोंयांत मराठीच्या प्रभावा खाला प्रारंभ जालो अशें ठामपणान म्हणूं येता. आनी हाचो नाल्ल बाकीबाबांचे हस्तुकीं फुटलो. बाकीबाबांचो पयलो लघुनिबंध झेलो *कागदी होड्या* १९३८ वर्सा उजवाडाक आयलो. ते आदीं बाकीबाबान मराठी कवी म्हण नामना जोडिल्ली. *प्रतिभा* (१९३०), *जीवन संगीत* (१९३७/१९३८) हे तांचे दोन कवितां झेले उजवाडाक आयिल्ले. ते भायर *मावळता चंद्र* ही तांची कादंबरीय १९३८ वर्सा उजवाडाक आयिल्ली.

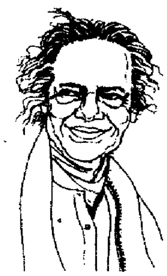

ल्हान जरी काजुलो
उजवाडाचो पिलो
बिण्णपसुन काळोख
खिणभर निळो

लघुनिबंध प्रकाराचे बरपावळीक मराठींतल्यान प्रारंभ जालो तो १९२६ वर्सा. ना. सी. फडके हांणी तो केलो. ह्या वर्सा सावन ते 'रत्नाकर' म्हयनाळ्यांतल्यान 'गुजगोष्टी' बरोवंक लागले. त्याच सुमाराक वि. स. खांडेकर लेगीत सावंतवाडी सावन उजवाडा येवपी 'वैनतेय' ह्या म्हयनाळ्यांतल्यान 'विस्तारान मोटवें अशें स्वैर बरप' करताले. 'रत्नाकर' आनी 'वैनतेय' हीं दोनूय म्हयनाळीं गोंयांत पावतालीं आनी गोंयांतल्या हिंदू वाचप्यां मदीं तांकां खाशेली सुवातूय आशिल्ली. ते भायर बाकीबाबांचो पयलो कवितां झेलो उजवाडाक येवचे आदीं ते खांडेकरांक वेंगुर्ल्यां-शिरोडा हांगा वचून मेळिल्ले. ते मुस्तींत तांचे बरपावळीचो प्रभाव बोरकारांचेर आशिल्लो. बोरकारांचो *कागदी होड्या* उजवाडाक येवचे आदीं *चांदण्यात* हो खांडेकरांचो झेलो उजवाडाक आयिल्लो. *कागदी होड्या* झेल्यांतल्या 'दु:खाचा शोध' ह्या लघुनिबंधाचे सुरवातींत म्हज्या वयर केल्ल्या विधानाक पुस्टी मेळटा. बोरकार बरयतात, ''खांडेकरांचा 'चांदण्यात' हा लघुनिबंधसंग्रह मी नुकताच वाचून हातावेगळा केला होता. त्यांतल्या एका लघुनिबंधाने तर माझ्या मनाची बिशेषच पकड घेतली होती. कदाचित स्वत:च्या कवितेचीं अवतरणं त्यात आढळल्यामुळं तो मी विशेष आत्मीयतेनं वाचला असेल.''

मुखार गुजगोष्ट, लघुनिबंध, ललीत निबंध, ललीत लेख, ललीत गदय ह्या नांवांनी ह्या वाङ्मयप्रकाराचो प्रवास मराठी बरपावळींतल्यान जाल्लो पळोवंक मेळटा. खांडेकर आपणाले हे तरेचे बरपावळीक 'लघुलेख' म्हण पाचारताले. जाल्यार फडके आपणाले बरपावळीक 'गुजगोष्ट' म्हणटाले. पूण १९४१ वर्सा उजवाडाक आयिल्ल्या एका प्रतिनिधीक लघुनिबंधसंग्रहाचे प्रस्तावनेंत तांणी 'गुजगोष्ट' बदला 'ललितनिबंध' हें उतर वापरलां. मुळांत फडकेंनी हो बरपाचो प्रकार इंग्लेज भाशेंतल्यान मराठींत हाडलो आनी केळयलो. इंग्लेजींत हे तरेचे बरपावळीक 'पर्सनल एसे' अशें म्हणलां. १९३३ वर्सा अनंत काणेकर हांणी पयलो 'लघुनिबंध' बरयलो. अशे तरेन असले बरपावळीची मोद मराठी भाशेंत जल्माक आयली आनी मुखार जायत्या लेखकांनी ती आपणायली. कित्याक, ही बरपावळ फकत म्हायती वा विचार हांची जंत्री नाशिल्ली तर तातूंतल्यान 'आत्माविष्कारा'क मेकळी वाट मेळटाली. 'मी' संबंदान मनपूत बरोवंक तातूंत संद मेळटाली, सुवात गावताली. ''फडके-खांडेकर-काणेकर हे तेदेवेळा वयले 'मराठी लघुनिबंध' बरपावळीचे 'ब्रह्मा-विष्णु-महेश'

म्हळ्यार अतिताय जावं नये. मुखार ही बरपावळ तंत्राचे भकीक पडली आनी ताका लागून ती नानपयत जाता काय अशी परिस्थिती निर्माण जाली. तेदेवेळार जांणी ही बरपावळ केळयली आनी तिका विनाशा पसून वाचयली तांचे मदीं बोरकारांचो आसपाव जाता. हे विशीं बरयतना सचिन कांदोळकर म्हणटात, 'फडके-खांडेकर-काणेकर यांच्यानंतर लघुनिबंध वा ललितनिबंध संपुष्टात येतो की काय, असे वाटत असतानाच काहींनी हा वाङ्मयप्रकार जिवंत ठेवण्याचा प्रयत्न केला. अशा लेखकांमध्ये बा.भ. बोरकर यांचे नाव प्रामुख्याने घ्यावे लागेल.''

बोरकारान आपणाल्या पयल्या झेल्याक अनंत काणेकर हांची प्रस्तावना घेतल्या, हाचे वयल्यान काणेकरांचो असले बरपावळींतलो अधिकार, तेच प्रमाण बोरकारांचेर तिचो आशिल्लो प्रभाव ह्या दोनूय गजालींचेर भोव बरो उजवाड पडटा अशें म्हणप समा जातलें.

बाकीबाबान जें अशे तरेचें बरप केलें ताचो सोद घेवंक गेल्यार दिसून येता की, तांचें हें बरप दोन वांट्यांनी जालां. एक, सुरवेच्या काळार आनी दुसरें, १९८० वर्सा उपरांत. पयल्या झेल्या उपरांत १९८० वर्सा मेरेन तांणी हे तरेच्या बरपा कडेन आडनदर केली आसुये. हाचीं कारणां कितें आसूं येतात हाचो सोद घेवपाचो वावर बोरकारांचे बरपावळीचो अभ्यास करतल्यांनी करूंक जाय आसलो पूण तसो तो केल्लो पळोवंक मेळना.

बोरकारांच्या नांवार आशिल्ले 'लघुनिबंध' बरपावळीच्या खात्यार वट्ट चार झेले आसात. ते म्हटल्यार, *कागदी होड्या* (१९३८), *चांदण्याचे कवडसे* (१९८२), *पावलापुरता प्रकाश* (१९८३) आनी *घुमटावरचे पारवे* (१९८६). इदादीच्या अठ्ठाविसाव्या वर्सा पयलो झेलो उजवाडाक हाडपी हो बरोवपी दुसरो झेलो दिवपाक पुराय चोवेचाळीस वर्सां घेता हाचीं कारणां सोदचीं पडटलीं. तेच प्रमाण मुखावयल्या फकत चार वर्सां भितर तोच बरोवपी तीन झेले दिता, हें कुवाडें सोडोवचें पडटलें. तांच्या जिविताचो सोद घेतल्यार हाचेर कांय मर्यादि मेरेन उजवाड पडूं येता अशें म्हाका सुचयनशें दिसता. बोरकारांचो जल्म १९१०त जाल्लो जाल्यार १९८४ वर्सा ते भायर पडिल्ले. वीस वर्सांचे इदादींत ते मास्तर जाले (१९३०). सुमार पंदरा-सोळा वर्सां ते मास्तर म्हण गोंयांत वावुरले. १९४६ वर्सा ते गोंय मुक्ती चळवळींत पडले. ताका लागून तांकां गोंय सोडचें पडलें. १९५५ वर्सा पुणेच्या आकाशवाणी केंद्रार ते वाङ्मय विभागाचे संचालक म्हण वावुरले आनी गोंय मुक्त जाले उपरांत गोंयांत आकाशवाणी केंद्राचेर तांणी काम केलें. गोंय केंद्रार आसतना १९७० वर्सा ते निवृत्त जाले; तेन्ना तांचें वय जाल्लें साठ. तांच्या ह्या जीवनपटाचेर नदर मारल्यार १९४६ ते १९५५ हो कालखंड एकदम नदर ओडून घेता. ह्या काळा संबंदान आपणालें मत्त उकतायतना गो.म. कुलकर्णी बरयतात —

''१९४६ ते १९५५ पर्यंतचा बोरकरांच्या बाह्यजीवनाचा कालखंड कंटकमयच म्हटला पाहिजे. पण या कालखंडानेच त्यांना अधिक चिंतनशील बनविले, अंतर्मुख होण्यास शिकविले. परिणतप्रज्ञ जीवनाची व परिपक्व कलेची जाणीव करून दिली. जळणाऱ्या आपत्तींनी कसे उजाळून निघावे याचा पाठ दिला. मूळच्या श्रद्धान्वित वाणीला संस्कारित केले, पैलू पाडले.''

''वाणी हीच बोरकरांच्या जीवनाची अखंड सहचरी, जीवाभावाची सखी. विश्रमी, श्रमी, भ्रमी, ते तिचीच मूर्ती मनीमानसी आठवीत, आळवीत राहिले. जे सुचेल, रुचेल त्यावर लिहित गेले. तो त्यांचा नित्याचा व्यवहारच बनला... कधी स्फूर्तीमुळे तर कधी स्फूर्तीसाठी बोरकर गात असलेले, गाण्यात असलेले दिसतात.''

गो.म. कुलकर्णी हांणी हें बाकीबाबांचे कविते संदर्भांत म्हणलां. १९४६ ते १९७० मेरेन तांचे *दूधसागर* (१९४७), *आनंदभैरवी* (१९५०), *चित्रवीणा* (१९६०), *गितार* (१९६६) आनी *चैत्रपुनव* (१९७०) अशे वट्ट पांच कवितां झेले उजवाडाक आयले. कवी म्हण तांकां व्हड नामना मेळ्ळी. गोंय, महाराष्ट्र आनी मराठी भास

देवाक सोदुन सोदुन हांवें
म्हळें, 'आतां सोदचों ना'
म्हळें ताणें, 'हेडलो कित्याक,
तुज्याच म्हऱ्यांत आसताना'

हांच्यो शिमो-मेरो हुंपून ते राष्ट्रीय पांवड्यार पावले. १९४६ ते ५५ मेरेन ते गोंय मुक्तीच्या वावरांत, राजकी कार्यावळींनी आनी प्रचार-प्रसाराच्या वावरांत फारावल्ले. धड नोकरी नाशिल्ली. पोटापाणयाचो प्रस्न सोडोवपा खातीर ते ह्या काळांत कादंबरी आनी कथा लेखना कडेन वळ्ळे. कित्याक तर त्या काळार लेखकाक मानधन दिवपी आनी प्रकाशनधन मेळोवन दिवपी हे दोनूच भरवशाचे वाङ्मय प्रकार आशिल्ले.

म्हाका दिसता, वयर दिल्ल्या कारणांक लागून तांचें ललितनिबंध लेखना कडेन दुर्लक्ष जालां जावये, वो तांणी अर्दीमर्दी ते तरेचे बरप केल्लें तें झेल्याच्या रुपांत उजवाडाक आयिल्लें नासूं येता. पूण १९६० वर्सा तांची पन्नाशी व्हडा दबाज्यान मनयली तेन्नाय बी असो एकाद्रो झेलो उजवाडाक येवं नये हाचें अजाप दिसता. ताका लागून म्हाका अशें म्हणनशें दिसता की, तांच्या दुसऱ्या वांट्यांतलें हे तरेचें बरप तांणी प्रमुखतायेन १९६० वर्सा केल्लें जावंक जाय. आनी

१९७० वर्सा निवृत्त जाले उपरांत आर्दी केल्ल्या बरपाची मेळवणी जुळवणी करून तातूंतल्यान मुखावयले तीन झेले उजवाडाक आयले आसुये.

तांचो पयलो झेलो उमेदवारीच्या काळाची प्रतिनिधीक बरपावळ तर मुखावयले अखेरेचे दोन झेले तांच्या परिणतप्रज्ञ प्रतिभेची आनी प्रज्ञेची प्रतिनिधीक बरपावळ अशें हांव मानतां. *चांदण्याचे कवडसे* ह्या झेल्यांतले बरपावळींतल्यान प्रमुखतायेन तांणी आपणाले काव्यनिर्मिती विशीं बरयलां. म्हाका दिसता, इदादीच्या विंगड विंगड हुंबऱ्यांर, ते हुंपून वतकीत वयाचे पन्नाशी, साठी आनी सत्तरी निमतान जाल्ल्या सुवाळ्यां निमतान वा त्या वेळार जाल्ल्या आग्रांतल्यान तांणी आपणाल्या कवितां विशीं, चड करून तांच्या जल्मा विशीं, जल्म बिजा विशीं वा जल्म खुणे विशीं हें बरप केल्लें आसूंक जाय.

ज्वाळांतुनी घे प्राक्तन वाचून
त्याचा तूंच प्रवक्ता,
आतिल ज्वाळा झेली त्याला
वरचा रस्ता उक्ता

''यातील कांही ललितनिबंधांमधून आपल्या कवितांची उगमस्थाने ते सांगतात'' अशें डॉ. कांदोळकर हांणी बरयलां. तें म्हज्या वयर उकतायल्ल्या मत्ताक पुश्टीच दिवपी थारता.

बाकीबाब बोरकारांच्या ह्या चारूय झेल्यांतल्यान वट्ट १२३ लघुनिबंध उजवाडाक आयल्यात. तातूंत *कागदी होड्या* (२१), *चांदण्याचे कवडसे* (३२), *पावलांपुरता प्रकाश* (३५) आनी *घुमटावरचे पारवे* (३५) असो हो आंकडो आसा. तांची हे तरेची कांय बरपावळ बरे तरेन एकठांयल्ली नासूंय येता वो उजवाडाक लेगीत आयिल्ली नासूं येता. संशोधन करतल्याक जायतो वाव आसा.

''मला नवे नवे साहित्य-संकल्प करण्याची सवय आहे. पण मुले जशी नव्या खेळण्याशी काही दिवस मन लावून खेळत असतात आणि नवे खेळणे हाती येताच त्यांचे जुने खेळणे अडगळीत जाते; तशी गत माझ्या या साहित्य-संकल्पांची होते. अशा माझ्या अपुऱ्या साहित्य संकल्पाच्या कितीतरी वह्या माझ्या कपाटाच्या अडगळीत गोळा झाल्या आहेत.'' अशें बाकीबाब बरयतात.

साठी हुंपले उपरांत बाकीबाबान जे ललीत निबंध बरयले तांचें रुपडें रवीन्द्रबाबांल्या *वेळेवयल्या फुलां* वरी आसा. तातूंत तांचे उगडास, चिंतन, जिणेंतले प्रसंग हांचो आसपाव जाला. हाची गवाय खुद्द तांणीच आपणाल्या 'झडलेला मोहोर' ह्या ललीत निबंधाचे सुरवेक दिवन दवरल्या.

बोरकार जातिवंत कवी. ते काव्यानंदांत जगताले. जिणेंतल्या उत्कट अणभवांचो, कल्पनेंतल्या अणभवांतलो पुन:प्रत्यय ते कविता रचून घेताले जावये. हाकाच लागून तांचे जिणेंतले ल्हान-व्हड अणभव तांच्या कवितांचे विशय जाल्लें पळोवपाक मेळटात.

कविता रचतना कवी आत्मानंदांत तल्लीन जाता. ताका आपणालेंच भान उरता अशें ना, मागीर ताका वाचप्यांचें भान खंयचें उरतलें! पूण लघुनिबंध बरोवप्याक वाचप्यांचें अस्तित्व सदासर्वकाळ दवरचेंच पडटा. ताचें बरप म्हटल्यार ताणें वाचप्या कडेन केल्ल्यो कानगोष्टीच म्हळ्यार जाता. घडये हाकाच लागून फडकेन आपले सुरवेचे लघुनिबंध बरपावळीक 'गुजगोष्टी' म्हण पाचारल्या जावये. काणेकरांलो लघुनिबंध पळयल्यारूय हाचीच भोव बरी गवाय मेळटा. ''जे काव्यकण काव्यविषय करणे कठीण असते, ते लघुनिबंधाच्या माध्यमातून वाचकापर्यंत नेणे सुलभ असते. बोरकरांनी हेच केले.'' अशें मनोहर हिरबा सरदेसायान म्हणलां तें पटपा सारकें आसा.

लघुनिबंधाक मुक्त गद्य कविता अशें म्हणूं येता. हाकाच लागून जावये, चडश्या कवींनी लघुनिबंध बरयला. देखीक, करंदीकर, पाडगांवकर, शिरवाडकर, शांता शेळके, इंदिरा संत, ग्रेस, अरुणा ढेरे बी मराठींतले कवी.

बोरकार मुळचोच कवी. तांणी जे लघुनिबंध पयल्या वांट्यांत बरयल्यात तो काळ विचारांत घेतल्यार वयले चर्चेंत जें कवीचे लघुनिबंध निर्मिती संबंधान म्हणलां तें पटपा सारकें आसा. काव्यलेखनाक यमक, वृत्त, छंद हांचें बंधन आसता. लघुनिबंधांक तें नासता. ताका लागून ज्या अणभवाचेर वा कल्पनेचेर कविता बरोवपाक बोरकारांक अडचण दिसली तांचेर तांणी लघुनिबंध बरयलो. पूण ताचे भितर मुळांतली काव्यात्मता उतरली. *कागदी होड्याक* बरयल्ले प्रस्तावनेंतल्यान दिसून येता की, अनंत काणेकरांच्या निरिक्षणांतल्यान ही गजाल सुटली ना. ते बरयतात — ''श्री. बोरकर यांच्या निबंधाकडे पाहिले असता डोळ्यात भरण्यासारखे त्याचे वैशिष्ट्य जर कुठले आढळत असेल तर त्याची गोड काव्यमयता. 'कागदी होड्यां'तला कुठलाही निबंध तुम्ही उघडून पहा, कुठे ना कुठे तरी त्यांचा हा गुण तुमच्या दृष्टीला पडेल. उर्मिगीते (lyrics) लिहिणारे ते एक उत्तम कवि आहेत; आणि लघुनिबंध लिहितानासुद्धा त्यांच्यातला कवि अधून मधून जोराने उसळी मारल्या शिवाय रहात नाही.''

पूण फकत काव्यमयता आसली म्हण बरो लघुनिबंध जायना. तातूंत विचार, तत्वचिंतनूय जाय आनी खोशयेची गजाल म्हळ्यार, बोरकारांच्या लघुनिबंधांत तें सुरवेक सावन आयलां. काणेकर हे विशींची गवाय दितना बरयतात, ''पण काव्यमय कल्पना एवढेच श्री. बोरकरांचे वैशिष्ट्य नाही. त्यांच्या काव्यमयतेला तत्त्वचिंतनाचा गाभा आहे. किंबहुना काव्यमयता आणि तत्त्वचिंतन यांचे गोड मिलन हेच त्यांचे वैशिष्ट्य होय.''

आतां तांच्या दर एका लघुनिबंध झेल्या विशीं थोडीभोव चर्चा करूया. वयर केल्ले विस्कटावणेचे निमतान तांच्या पयल्या झेल्याच्या *(कागदी होड्या)* स्वरुपा संबंधान जायती चर्चा जाल्या अशें हांव समजतां. ताचे विशीं अदीकचें सांगचें जालें जाल्यार, ह्या झेल्याचेर खांडेकर, फडके आनी काणेकर हांचो जायतो प्रभाव दिसता, तांतले तातूंत खांडेकर आनी काणेकर हांचो इल्लो चडूच अशें म्हणूं येत. तांचो हो प्रभाव लघुनिबंधाच्या माथाळ्यां वयल्यानूय जाणवता. देखीक, 'कागदी होड्या', 'त्यागाचा मोबदला', 'भली माणसे', 'लेखकांचे तीन वर्ग', 'पूर्णतेची तहान', 'सुखाचा शोध', 'गोल्ड फ्लेक', 'जुन्या घराची दुरुस्ती' (खांडेकर), जाल्यार 'अलिखित चरित्रे', 'अनामिक महात्मे', 'पोट आणि हृदय', 'मखमली ठिगळें' (काणेकर), 'राशिभविष्ये', 'आत्मपूजा', 'पडदा', 'मनाचे चोर', 'थोरांचा गुरु', 'गोल्ड फ्लेक' (फडके). तांचे हे बरपावळींतल्यान एक गजाल प्रकर्शान जाणवता, ती म्हटल्यार तत्वज्ञानपर, बोधपर असलें कितें तरी वाचप्याक दिवचेलें. मनोहरराव सरदेसाय हांचेंय अशेंच निरिक्षण आसा. 'मनाचे चोर' हें बरप तांणी मानवी मनाचो थाव घेवपाचे नदरेंतल्यान बरयलां जावये, जाल्यार एक विशिश्ट तात्पर्य सांगचे खातीर 'आत्मपूजा'चें बरप जालें. 'मूर्तिभंजक' आनी 'थोरांचा गुरु' हीं बरपां उपरोधीक स्वरुपाचीं आसात. पूण तीं जाय तितलीं मिश्कील जावंक पावलीं नात. उरफाटीं तीं गंभीर जाल्यांत. ताका लागून तातूंतली मजाच गेल्या. 'पोट आणि हृदय' ह्या बरपांत तांणी मानवी समाजांतले विशमते विशीं परखडपणान बरयलां. जाल्यार 'पूर्णतेची तहान' ह्या बरपांत तांणी आपणाल्या वाङ्मयीन प्रेरणां विशीं बरयलां. तातूंत ते बरयतात, "एकाच वेळी सत्यावर अधिष्ठित झालेलं, मानवाला जागृत व वर्धिष्णु बनवणारं आणि अपूर्व सौंदर्याने आनंद देणारं वाङ्मय आपल्या हातून निर्माण व्हावं हीच ती ईर्षा."

'काळोख' हें बरप म्हटल्यार एक गद्य काव्यशें. म्हाका दिसता, तांच्या मनाच्या तळाक हो आशय जायतो तेंप पडून आशिल्लो. ताचेर तांचें चिंतन अहर्निश चलतालें जावये. देखुनूच तांणी 'तमस्तोत्र' ह्या नांवान ताका काव्य रूप दिलें. बोरकारांली ही निमणी कविता. "सुरवातीच्या कविता संग्रहांतील कवितांमधून कवी म्हणून बोरकरांची जशी ओळख होते, तशी ती 'कागदी होड्या' मधून होत नाही" अशें सचिन कांदोळकर ह्या झेल्यांतले बरपावळी विशीं म्हणटात ताचे कडेन हांव सहमत ना. म्हाका हें मत योग्य दिसना. कारण, दुसऱ्या वांट्यांत तांणी केल्ले असले बरपावळीची बुन्याद ह्या झेल्यांत घाल्ली दिश्टी पडटा.

चांदण्याचे कवडसे हातूंत कवी बोरकारांचो आत्माविष्कार लखलखीत रूप घेतना दिसता. पूण ताचें स्वरूप म्हणल्यार तातूंतले बरपावळींतल्यान ते आपणाल्या जायत्या कवितांचीं मुळां सांगतात, जाल्यार कांय बरपांतल्यान गोंयचीं मनशां, चाल-चलणूक, रीत-रवीस, सैम हांचे विशीं ते बरयतात. 'गोव्याची ओढ', 'निळ्या खाडीच्या काठाला' हीं बरपां पळयल्यार तांचेच 'माझा गाव' सारकेले कवितेची याद जाले बगर रावना. तेच प्रमाण तांचे हे बरपावळीचेर (गोंयचीं मनशां) लक्ष्मणराव सरदेसाय हांच्या 'गोव्याकडची माणसे' तेच वरी 'खबरी'चो प्रभाव आशिल्ल्याचें जाणवता. "बोरकरांचा 'चांदण्याचे कवडसे' हा संग्रह केवळ गोमंतकीयच नव्हे तर एकूण मराठी ललित लेखनाचा विचार करताना महत्त्वाचा ठरतो." अशें कांदोळकर म्हणटात.

पावला पुरता प्रकाश चे बरपावळींत ते वाचप्या कडेन गुरू, आमीग आनी तत्वज्ञाचे भुमिकेंतल्यान उलयतासतना जाणवले बगर रावनात. हातुंतूय 'कृपावंत निसर्ग' सारकेल्या बरपांतल्यान गोंयचें सैमवर्णन आयलां. तोच ताचो विशय जाला.

म्हजे नदरेंतल्यान *घुमटावरले पारवे* हो तांचो सगळ्यांत चड सुंदर झेलो. तातूंतले बरपावळीचेर भौ. रवीन्द्रबाब केळेकार हांचे लिखणेची दाट सया अणभवूंक मेळटा. तत्त्वचिंतन, मनन, फकाणेर, दिसपटी अशें ताचें स्वरूप आसा. खऱ्या अर्थान तांचो आत्माविष्कार ह्या

सागराचिया सांगाता झर्णि
सागर होतों मीही
चांदणें उधळितों फेनीं
भर मध्यान्हींचे दाहीं

झेल्यांत तेंगशेर पावला. तातूंतल्यान तांच्या आत्मचरित्राचेर भोव बरो उजवाडूय पडटा. बोरकारांनी आपणालें आत्मचरित्र बरोवंक घेतिल्लें. पूण तें अर्दयारूच उरलें. ते नदरेंतल्यान ही बरपावळ भोव मोलाची. 'गोव्याची ओढ' ह्या बरपांत तांणी म्हणलां, "कवीचे खरे आत्मचरित्र त्याच्या काव्यातूनच नेमक्या मोजक्या शब्दांत व्यक्त होते", पूण हो झेलो हाका आडवाद थारूं येता. डॉ. सचिन कांदोळकर हांचें निरिक्षण लेगीत आमकां हेंच सांगता. ते बरयतात, "बोरकरांचे आत्मचरित्र त्यांच्या काव्यातच नव्हे, तर ललित निबंधामध्येही असते."

"ललित निबंधाच्या एकूण बांधणीत काव्यात्मता असणे व जीवनातील कवळीक जाणवणे" हीं 'नवलघुनिबंधा'चीं वैशिष्ट्यां अशें म्हणटात. हीं वैशिश्ट्यां बोरकारांच्या 'माझ्या मौनावर', 'सहज सुंदर वार्धक्य', 'हरवलेली अंगठी', ह्या बरपांनी पळोवंक मेळटात.

तांच्या लघुनिबंधलेखनाचो खोलायेन अभ्यास जावपाची गरज आसा.